

Mileta Soković

predsednik uklete opštine

Intervju

25.5.1990

[AOK - B00500]

Osudeni na umiranje

Ovom mjestu određena je sudbina po kojoj još dugo neće postati pravi grad, ali Pljevlja na takvu budućnost ne pristaju, iako im se bez pitanja uzima dohodak, iako im se u samo gradsko srce poturaju fabrički dimnjaci od kojih najveće koristi imaju drugi, a ovdje ostaje izobilje – otrovnih gasova, magle, dima i prašine

Pljevljaci kažu da je njihova opština – na tromeđi Crne Gore, Srbije i Bosne i Hercegovine – prebogata šumskim i rudnim blagom i tradicijom – baš tim obiljem ukleta. Već godinama smanjuje se broj stanovnika, opštinski prihodi i zaposlenost a nova republička politika preti da Pljevljima oduzme i poslednju nadu za budućnost.

– Ovom mjestu već odavno određena je sudbina po kojoj još dugo neće postati pravi grad, ali Pljevlja na takvu sudbinu ne pristaju, iako im se bez pitanja uzima dohodak, iako im se u samo gradsko srce poturaju fabrički dimnjaci od kojih najveće koristi imaju drugi a ovdje ostaje izobilje – samo otrovnih gasova, magle, dima i prašine, kaže Mileta Soković, predsednik opštine.

Kakva je to pljevaljska sudbina?

– U dosadašnjem poslijeratnom razvoju ovo je područje smatrano izvorom sirovina za Republiku Crnu Goru, a republički funkcioneri ovdje su dolazili samo kad dođe do zastoja u isporuci uglja ili u radu termoelektrane ili, na pljevaljsku najveću nesreću, da uz asistenciju lokalnih „privrednih stratega“ puste u rad pogone i fabrike koje smo potom brzo zatvarali a bruku i nemaštinu ostavljali poslušnim i servilnim Pljevljacima. Zato nije čudno što Pljevljaci, koje su takve zmiје ujedale, danas u svojoj „neposlušnosti“ žele da kažu svoje mišljenje o sopstvenoj budućnosti, ali i sve češće traže adrese onih koji su Pljevlja dovde doveli.

Naša razvojna nesreća nije samo iz onoga prvog poslijeratnog doba kad se

U Pljevljima nismo zidali zadužbine, ni revoluciji ni revolucionarima. Nismo podizali ni sportske hale, ni domove kulture, ni pozorišta... čak nismo gradili ni komunalnu infrastrukturu.

Pljevaljski predsednik, posle završenih studija novinarstva, vratio se u rodni grad: Narod Pljevalja na „antibirokratskom mitingu“ nije tražio smenjivanje predsednika

Blažo Jovanović udvarao Titu i vraćao pare, koje u Crnoj Gori nisu potrošene, govoreći: „Evo, družo Stari, nama je ovo ostalo, ne treba nam, mi to vraćamo, mi smo ti poštteni Crnogorci“. Posebne su nevolje ostale iz birokratskog perioda kada su Crnom Gorom, uzduž i poprijeko, harali sada smijenjeni funkcioneri, po svaku cijenu propovjedajući etnogenezu Crnogoraca i podržavajući sve kulišićevske i ostale brkovićevske ujdurme, dokazujući crnogorsku naciju i njeno otkidanje od srpskog korijena. I naši su Pljevljaci, zahvaćeni grabežom fotelja i kurentnih mjesta u Republici i Federaciji, u dobrom dijelu učestvovali u stvaranju ovakvog stanja kakvo je danas.

I dosad je pljevaljska opština zaostajala za republičkim prosekom, mada ima status razvijene opštine: društveni proizvod smanjuje se po stopi od 9,9 odsto u posljednjem petogodištu, porast učešća zaposlenih u ukupnom stanovništvu gotovo sedam puta je sporiji od republičkog, a broj nezaposlenih u Pljevljima stalno raste.

Ako su ikada Pljevlja i pripadala razvijenim opštinama u nerazvijenoj Crnoj Gori, ona odavno tu ne spadaju. Realno bogatstvo opštine nepovratno se odliva i odliva, a izmjenama u privredi Crne Gore odlivaće se i više. Od donošenja

»

Soljić Vladimir, predsednik OK 'K Lištica

osnovu sporazuma sa susjednom republikom”.

U izjavi za „Oslobođenje“ Branko Ekert, član Predsedništva BiH objašnjava da se „mora ići na doradu člana 5. Ustava SR BiH. Ukoliko neko želi da pokrene pitanje promjene granica po mom uvjerenju, to može učiniti jedan dio građana sa određenog područja u Republici, ali samo kvalifikovanom većinom, odnosno referendumom. Odluku o tome treba da donese, opet referendumom građani BiH. Jer, u svakom od tih slučajeva treba pokazati da je SR BiH republika svih naroda koji u njoj žive”.

Ivan Juričić, predsednik OK SK u Čitluku: „Ja lično nisam u Čitluku video Tuđmanovu sliku. Možda je jutros ovde ima. Došao sam na posao i nisam je primetio. Slagao bih vas da pristalica HDZ-a u Čitluku nema. Sve što se dešava u Srbiji i Hrvatskoj, ima veze sa tim događajima”.

Do Šurmanaca se stiže kroz Međugorje. U Međugorju Stepinac na suvenir-goblenu. A turistâ iz celog sveta.

Da li će se 24. lipnja (mesec juni, kad lipe cvetaju) na godišnjicu ukazanja Gospe, održati i planirani veliki zbor stranke HDZ u Međugorju, u BiH, na kojem će govoriti i „sam Franjo Tuđman“, nepoznato je.

Tomo Primorac, aktivista HDZ-a iz Čitluka, javno je saopštio: „Ako vlasti ne ukinu sadašnji zakon i ako u dogledno vrijeme ne dozvole legalno formiranje stranke, tražit ćemo priključenje zapadne Hercegovine Hrvatskoj”.

Starica, koja je preživela rat, iz „grko-istočnog“ sela Prebilovci kod Čapljine, iz kojeg je, ženama i decom šestog avgusta 1941. napunjena ona jama u Šurmancima, pored Međugorja, pretpostavlja:

– Opet će nas sve u jamu.

Mnogi misle da to danas nije moguće.

□ Petar Nešić

zakona o šumama i energetici pa do transformacije banaka, mi smo svim predlagateljima ovako značajnih promjena ukazivali na neizvjesnosti koje se, umjesto obrazloženja, nude ovom području. Ranije, kad god se tražilo od republičkih otaca da se ovdje nešto uradi, što bi umanjilo surovu eksploataciju šuma i uglja, odgovarano je – uz autoritativno podignut prst – da Pljevlja imaju dosta šuma i rude, to je razvijeno područje, dajte da razvijamo druga područja... I danas, na najživotnije pitanje predlagateljima zakona koji su u postupku donošenja ovih mjeseci – šta ovo područje dobija a šta gubi predloženim promjenama – ozbiljnog i odgovornog objašnjenja nema. Izvršno vijeće Crne Gore, ne dozvoljavajući nijednu primjedu, insistira na svim predloženim promjenama, uz prijetnje odgovornošću zbog lokalizma.

Prikupljanje zajma

Kakav je odnos naroda ovog područja prema Srbiji, govori podatak da je opština Pljevlja jedina u Crnoj Gori koja je organizovano pristupila upisu zajma za Srbiju i najviše u Crnoj Gori izdvojila, i po broju upisnika i po vrijednosti.

U brojkama gledano, izmjenama privredne organizacije, Pljevljima ostaje u privredi 48,3 miliona dinara gubitaka, i 3,5 miliona dinara akumulacije od dosadašnjih 14,1 miliona akumulacije opštinske privrede. U Pljevljima ostaju privredni bogalji, s kojima se opština ne može razvijati. Gubitak privrede, koji ostaje u opštini je 13,5 puta veći od aku-

će većinski sastav imati njihov osnivač – Skupština Crne Gore.

Šta je sa Pljevaljskom bankom?

– Pljevaljska banka je jedna od malobrojnih u Crnoj Gori koja zaslužuje naziv banke. U njoj se odgovorno gazdovalo, ne kažem da je i tu baš sve bilo kako valja, ali ukupno je poslovala savjesno i sačuvala vrijednost društvenog kapitala. Druge banke u Crnoj Gori davale su kredite nesolidnim komitentima i neposlovnim potezima zapale u teškoće. To je Ivogradska banka, čija je osnovna dubioza nesretna fabrika celuloze, to je dijelom i Bjelopoljska banka, to je Cetinjska banka koju je pozobao nesretni „Obod“, to je Titogradska banka koja ima „Dakića“, „Titeks“, ŽTO, „Agrokombinat“ i druge, to je i Nikšićka banka koja ima željezaru... Te su banke čak finansirale i razne objekte društvenog standarda u tim opštinama, poput velelepni domova revolucije kakav je u Nikšiću, za koji nema dovoljno velike mašine da izračuna koliko je tamo bačeno društvenih para.

U Pljevljima nismo zidali takve zadužbine, ni revoluciji ni revolucionarima. Nismo podizali ni sportske hale, ni domove kulture, ni pozorišta... Čak ni obnavljali trotoare i ulice u centru, nismo gradili komunalnu infrastrukturu. Imamo stravično prekopanu pljevaljsku kotlinu i degradiranu životnu sredinu do enormnih razmjera. Ali ništa nesolidno nije finansirano iz Pljevaljske banke, a u drugim sredinama jeste i zato su u takvom stanju sada te lokalne banke. Naša banka je zdrava i sada se želi da se banke u Crnoj Gori povežu i ujednače, da se ispeglaju dubioze ostalih banaka preko zdrave pljevaljske banke. Koncept predviđa da se sve ujedine u jednu „Montenegro banku“ koju bi osnovalo 11 sadašnjih banaka. Ne bismo se suprotstavljali tome, ali ako bi nova banka bila na zdravim osnovama i jasnoj računici i ako bi u nju ušle sve zdrave banke Crne Gore. Međutim, već je otišla u sistem Jugobanke, Jugobanka iz Titograda, zatim Primorska banka i Bokeljska banka koja je i najbolja u Crnoj Gori. Dakle, već su se tri dobre banke našle u drugom sistemu, a onda i ovaj ostatak ne može predstavljati nikakvu jedinstvenu crnogorsku banku.

Šta su Pljevlja ranije imala?

– Pljevaljci se sa sjetom sjećaju gimnazije, osnovane 1901. godine pod turskom vlašću, koja je bila čuvena po dobrom obrazovanju. Ja sam se u Beogradu na studijama ponosio što sam pljevaljski đak i to su mnogi profesori u glavnom gradu shvatali. Pljevljaci se sjećaju i drugih ustanova kulture koje su imali, a danas nemaju. Aktom viših, republičkih organa, u cilju metropolizacije kulture, ukinuto je profesionalno pljevaljsko pozorište. Nema više ženskih i mješovitih horova koji su brojali i više od stotinu članova. Nema ni muzičke škole u kojoj je poslije rata bilo četiri profesora muzike. Pljevlja nemaju ni dom kulture, ni arhiv, iako je to državna obaveza, ni radio-stanicu a na južnom Crnogorskom primorju ima ih čak šest,

Sahat kula i džamija u pljevaljskoj izmaglici – produktu fabričkih dimnjaka

Šta se danas događa od važnosti za sudbinu Pljevlja?

– Do sada se prirodno bogatstvo odlično prodajom drveta kao sirovine i uglja za proizvodnju struje. Elektroprivreda je, na primjer, neurednim plaćanjem u vrijeme inflacije potpuno obezvrijedila isporučeni ugalj a Pljevlja ostaju sve siromašnija, mada se procjenjuje da će rezerve pljevaljskog rudnika biti iscrpe ne za tri decenije. Sada se predloženim rješenjima u Republici, među kojima se najveći broj odnosi na formiranje javnih preduzeća na nivou Crne Gore i objedinjavanje finansijskih tokova, gubi pravni subjektivitet osam pljevaljskih privrednih pogona: rudnika, termoelektrane, OOUR elektrodistribucije, šumarstva, PTT saobraćaja, održavanja puteva, Pljevaljske banke, osiguravajuće ustanove. Ove firme učestvovala su u prošloj godini sa 57 odsto u ukupnom prihodu pljevaljske privrede, 70,5 odsto u dohotku a 95,5 procenata u bruto dobiti koja je ovdje ostvarena. Kada ove firme pređu u javna preduzeća, ostaje nam privreda sa 46,3 odsto dosadašnjeg ukupnog prihoda, 29,5 odsto dosadašnjeg dohotka i 4,5 odsto dosadašnje bruto dobiti.

Ako su ikada Pljevlja i pripadala razvijenim opštinama, odavno tu ne spadaju. Realno bogatstvo opštine nepovratno se odlivalo i odliva, a izmejanam u privredi Crne Gore odlivaće se i više.

mulacije koju ostvaruje. Poslije najavljenog administrativnog siromašenja Pljevalja potezima iz Republike, jedine privredne i reformske mjere na području ove opštine biće – stečaj i likvidacije.

Novom organizacijom energetike, još više, kroz jeftini ugalj i struju, odlivaće se prirodno bogatstvo iz Pljevalja. Slično je i sa drvetom: i do sada su, a odsad će naročito, šume biti prodavane kao sirovina ili polupreradevina.

Javna preduzeća koja se formiraju na nivou Crne Gore izopštavaju kompletno šumsko i rudno bogatstvo i upravljanje njime. Time se želi zahvatiti renta i usmjeravati njeno ulaganje, najvjerovatnije volontaristički, odlukama organa upravljanja u tim javnim preduzećima gdje

Fotografije: Imre Sabo

na području tek nešto većem od teritorije neše opštine.

Da li je uzrok ovakve sudbine Pljevalja u sukobu između severa i juga Crne Gore?

– Taj sukob stavljam pod znake navoda jer svako traga za razvojem sopstvene sredine i sopstvenim boljitkom. Ipak, razlike u razvijenosti u korist juga su evidentne. Primorje je nekad bilo siromašno toliko da ljudi u prvim poslijeratnim godinama nisu imali od čega da žive. Društvenom orijentacijom na izgradnji infrastrukture i otvaranje korišćenja prirodnih ljepota, mnoge su se stvari preokrenule. Prirodno bogatstvo juga, uz prelivanje ovoga odavde, valorizovano je i sada je jug razvijeniji. Nema želje da se sjever i jug sukobljavaju, ali se pojedinci time vješto koriste. Na primjer, kad se obrazlaže neki projekat u Crnoj Gori, drugačije se tumači na sjeveru a drugačije, ta ista ideja, na jugu. Recimo, oko zakona o šumama, na primorju se kaže: glasajte za zakon jer će on zahvatiti rentu koju ćemo ovdje uložiti. A na sjeveru se kaže, usvojite ovaj zakon o šumama, a mi ćemo poslije donijeti za-

Naša razvojna nesreća nije samo iz onog poslijeratnog doba kada se Blažo Jovanović udvarao Titu.

Posebne nevolje su ostale iz perioda kad su Crnom Gorom haraćili sada smijenjeni funkcioneri.

kone da zahvatimo rentu iz turizma, ugostiteljstva, pjeska, sunca... Svađaju nas dnevni interesi predlagača politike bez elaborata o toj politici – šta ona predstavlja za čitavu Republiku a šta za svaku regiju i opštinu. Kako toga nema, preračunavamo se i ponašamo čiftinski a šćari osovina Nikšić – Titograd – Cetinje, koja ostaje u sredini svih tih svađa.

Šta Pljevljaci mogu očekivati?

– Nezavisno od toga kako se gleda na zahtjeve Pljevalja za čistim računima, ili makar obrazloženjima poteza koji se predlažu, tražićemo objašnjenje i nadomještanje odlivanja rente, a posebno nadomještanje uglja – tog neobnovljivog blaga koje se, barem za Pljevlja, nepovratno gubi. Apokaliptična 2021. godina, kad više neće biti uglja u pljevaljskom basenu, brzo se primiče. Nepošteno je i neodgovorno od kreatora razvoja Crne Gore da se ta činjenica nema u vidu i da se uglju ne obezbijedi zamena izgradnjom drugih privrednih objekata, ako ni zbog čega drugog, onda zbog budućnosti ovih ljudi, Pljevljaka koji će 2021. godine ostati bez posla. Pljevlja su danas, administrativnim odlukama, osuđeni na umiranje. Jedino skretanjem pažnje javnosti možemo mijenjati naš položaj. Čutanje, ako je ikada i bilo, u ovom vremenu nije zlato.

□ **Slavoljub Kačarević**